

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VÁLLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Oly szép e föld!

Nyár idején egy rózsató
Szép, szép látvány nekem,
S azok a fénylő csillagok
A tenger tükriben.

De szerető szív, enyhe szó
S egy kéz, kezet ha fog,
Minden virágnál több nekem
S csillagnál csillogóbb.

A pástot fény éleszti bár
S harmatesöpp a rózsát,
A vidám szem fürkészi már
A szép őszi órát.

De a mosoly, az enyhe szó,
Mely szivből szivbe jött,
Melegebb, mint a nyári fény
S harmatnál éltetőbb.

Nem sok, mit a világi lét
Művészetével ad,
És gyöngy, arany nem tölti be
A szivnek óhaját.

De egy nyájas tűzhely körül
S a szent oltár előtt
Szelid, bizalmas körben ott
Oh szép! oly szép e föld!

Magyar prózai fordításból átdolgozta

Jékey Aladár.

Jelen számot egy félivvel bővítettük.

A Dávid Ferencz Egylet negyedik közgyűlése.

Tartott Kolozsvárt, 1889. aug. 31-én Dr. Brassai Sámuel elnöke alatt. Jegyző Boros György egyleti titkár. Jelen vannak a tagok kellő számmal.

1. Elnök megnyitja a gyűlést a következő beszéddel:

Tisztelt és szeretett atyámfiai!

Egy időben volt egy olyan ugynevezett tudományos nagy mesteriség, a melyet Astrologiának kereszteltek el. Ennek a hívei, hogy a bolygók állását vizsgálják, egy horoszkopot vagyis oly jóslatot készítettek, melyben a kisded életének mozzanatait előre látni lehetett. Az Astrologia ma már elenyészettnek látszik, a mit a tudománynak tulajdonitnak. Én nem tulajdonitom annak, mert sok miveltségszülő ország volt és van, melyekben a mostani tudomány csodáit: a gőzgépet, telegraphot, a léghajót nem ismerték.

Kepler bizonyosan miveltségszülő ember volt, mégis tartott valamit az Astrologiáról, sőt hitt benne. Volna kedvem a tudomány és hit antagonismusára kiterjeszkedni. Jelen alkalommal elhagyom, csak azt mondom, hogy nekünk is van egy új szülöttünk a Dávid Ferencz Egylet. Ennek a horoszkopját mindjárt születése elején megkellett volna készíteni, mint ma szoktak sietni a kisdedek keresztelésével. De bizony mostanában nem egyszer történik, hogy elkésnek a kereszteléssel. Így késtünk el mi is egyeletünk horoszkopjával. De azt tartom, hogy ha eddigi működésére visszatekintünk, biztosabban megkésíthetjük, mintsem ha szülésekor szabványaiból akartuk volna jövő fejlődését jósolni.

Hogy mit miveltségszülő ez a mi új szülöttünk, annak kimutatását rá bízom a jelentéstevőre.

2. Titkár felolvassa a Választmány jelentését.

A Választmány jelentése

az 1889. egyleti évről.

Tisztelt közgyűlés!

Éppen most végződő egyleti évünk alatt nemcsak az Egylet kebelében, hanem azon kívül is oly dolgok történtek, az egyházak s illetőleg a keresztény társulatok körében, a melyek a mi Egyletünket is érintették s érdekelték.

A mint köztudomású dolog, a protestantismus ebben az évben harcolta a döntő csatát a felett a kérdés felett, hogy vajjon az irodalmi tér nem volna-e alkalmas és egyszersmind elég biztos is arra, hogy azon a protestáns felekezetek, mint testvérek együtt munkáljanak. Mi már első elhangzásakor üdvözöltük az eszmét s éppen nem tartottunk attól, hogy a miatt Egyletünk hátrányt fog szenvedni, avagy hogy célunkat nem fogjuk oly jól elérni, mint a nélkül. A protestáns testvérek lapjaikban éppen a Dávid Ferencz Egyletre, mint „speciális unitárius Egyletre“ hivatkozva, igyekeztek meggyőzni egymást arról, hogy

nem kell, hogy az unitáriusokat is bevegységbe a „Prot. Irodalmi Társaságba.“ Köztudomásulag a dolog úgy dőlt el, hogy mi csakugyan nem nagyon vagyunk csábitgatva a protesáns keresztény testvérekkel való egyesülésre. Egy tekintetben rosszul esett ez az eredmény, azért t. i. hogy midőn csak irodalmi együtt munkálásról volt szó, ugyanakkor jó részt utja lett vágva annak is, hogy más semleges területen is együtt működhesünk az emberiség közjólléte érdekében. A Választmány kötelességének ismerte megadni a kellő felvilágosítást az Egyeletünk célját félremagyarázó nyilvánosan megjelent közleményekre. Ennek következtében irt az egyleti titkár „Tájékoztás“ czim alatt a pozsonyi evangélikus „Egyh és Iskola“ cz. lapba, mely aztán az „Unitárius Közlöny“ f. évi 5-ik számában is megjelent.

Az Egyelet nem tért el az elébe tűzött elvtől ebben az évben sem, sőt arra törekedett, hogy vallás és tudomány tekintetében minél különbözőbb gondolkozású embereket nyerjen meg arra, hogy nyilvános felolvasásain közreműködjenek. A nyilvános felolvasások, meggyőződésünk szerint, a Választmány sikeresen végzett munkásságához tartoznak, mert felekezeti különbség nélkül nyert meg többeket felolvasókul. Ennek következtében a mult évi felolvasóknak is diszes névsora van: Dr. Brassai Sámuel, Gál Miklós, lelkész, Dr. Concha Győző, egyet. tanár, Ürmössy Lajos, hírlapíró, Dr. Felméri Lajos, egyet. tanár, Grátz Mór, ev. lelkész, Dr. Lázár Gyuláné Kasztner Janka, nőképezdei igazgatónő, Kovácsi Antal, tanár, Abonyi Árpád, író, Boros György, tanár, Dr. Nagy Mór, városi tanácsos. A felolvasásokban szem előtt volt tartva egyik felől az egyelet által kitűzött cél, másik felől a hallgatóság érdeklődése. Részletesen ismertetni a felolvasásokat fölöslegesnek tartjuk, minthogy mindenik ismertetve s részint közölve volt az „Unitárius Közlöny“-ben, honnan a t. tagok időről időre tudomást szerezhettek felőlük. Ezen kívül egész terjedelemben volt közölve Dr. Concha Győző ur felolvasása a „Kolozsvárban“, Ürmössy Lajos uré az „Ellenzékben“, Dr. Lázár Gyuláné Kasztner Janka ő nsga felolvasása a „Nemzeti Növelés“-ben, Grátz Mór uré a „Család és Iskolában.“

Irodalmi munkásságunk főtere egyleti közlönyünk volt s abban köztudomás szerint nem csak egyleti tagok, hanem mások is részt vettek. Örömnökre szolgál, hogy ezen a téren is együttműködésben lehetünk más keresztény felekezetek egyes érdemes tagjaival. Az „Unitárius Közlöny“ ebben az évben is több jeles férfi arczképét közölte. Simén Domokos néhai tanárunkét, Luther Mártonét, Békés Gáspárét, Clarke Fr. Jakab jeles angol lelkészét, Kiss Mihály nem régen elhalt esperesét, Marosi Gergely néhai igazgató tanárét és Koronka Antal volt Ar-tordaköri esperesét. A képek költségei fedezése céljából egyeletünket segítette Dr. Ürmössy Gyula tanár ur és Boros György tanár ur egy-egy kép összes költségével, Létai Domokos tor.-szentgyörgyi lelkész ur 10 frttal. Fogadják e helyen is köszönetünket.

Fiók-Egyleteink irodalmi és általában az Egyelet érdekében kifej-

tett munkássága rendkívül élénk és gazdag volt. Örömmel lehet tapasztalni, hogy egyházi, sőt világi embereink is készséggel támogatják a fiók-egyleteket irodalmi munkákkal. Erről a fiók-egyletekből felérkezett s azonnal eléterjesztendő jelentések világos képet fognak nyújtani.

Az anyagi támogatásban sem szenvedett hiányt egyesületünk. Részt alapotó, részint rendes tagjaink közül az „Unitárius Közlöny“ költségei fedezéséhez hozzájárultak a rendés előfizetési díjjal: Gróf Bethlen Gézáné, Nagy Elekné, Lukácsi István, Koncz György N.-Borosnyó, Pataki Istvánné (1 frt), Gerjovics József, Gábor Mihály A.-Jára Székely Dénes Koppánd, Dr. Jäger Kálmánné Szatmár, Elekes József Székely-Udvarhely, Simonich Sigmund Perlasz, Özv. Rákosi Józsefné Abrudbánya, Puchmann József Szigetvár, Kálmán Mózes N.-Szalonta (30 kr.), Muzsnai József D.-Szt-Márton. Fogadják mindnyájan a Választmány szives köszönetét.

Énekes könyvünk terjesztésére a múlt évi közgyűlés által utalványozott összegből 15 frt 10 kr. fordítottat ebben az évben, ezzel a polgárdii l. egyház segélyeztetett, s így alkalom nyújtott az ekklesiának arra, hogy száznál több darab könyvet . rezzen meg. A nevezett leányegyház a mellett, hogy az Egyesületet jó részt támogatta a tagok szerzésével, irásban is meleg köszönetét nyilvánította. A fennmaradó összeg többi része felhasználását attól tette függővé a választmány, ha a fiók-egyletek a mutatkozó szükségletekre vonatkozólag ajánlatot tesznek. A közgyűlés részéről adott utasítás szerint az énekes könyv ügyében a kiadónál lépéseket tettünk ugyan, de ez a kérdés megoldást nyert az-
zal, hogy a készlet elfogyván, új kiadás szüksége állott elé. Az énekes könyv új kiadása érdekében nyilatkozni lesz alkalmuk az egyleti tagoknak a mindjárt megtartandó felolvasás rendjén

Ugyancsak a közgyűlés határozatához képest felszólítottuk a felső-fehéri és az aranyos-tordai egyh. köröket, hogy fiók-egyletet alakítsanak. A felső-fehéri kör közgyűléséből küldött válaszában azt adja elé, hogy a tagok s főleg az ekklesiák csekély száma miatt lehetetlen f. egyesületben való működés. Mint az Egyesülethez tartozó tagok megteszik teendőjüket. Ezen a Választmány megnyugodott. Az ar.-torda körtől nem jött válasz s így a körökből új fiók-egyletet nem nyerhettünk, hanem azért jelezhetjük, hogy fiók-egyleteink száma kettővel gyarapodott, a mennyiben a „gagyai és nyílkómenti papi önképzőkör“ s a „kereszturkői dalkör“ bár önálló szabályaik szerint de ugyan arra a célra törekednek, a melyre az Egyesület, a mint az beküldött jelentésükből ki fog tetszeni. Örömmel üdvözljük körünkben s kívánunk munkásságukra sikert. Az egyes ekklesiákban is működnek önképzőkörök itt-ott, de ezekről most nem tud részletes jelentést tenni a Választmány. Különben az egyleti tagok száma a jelen évben is növekedett, a mennyiben a múlt évben volt :

146 alapító tag s most van:	154,
242 rendes tag	„ „ 321.
211 f. egyl. tag	„ „ 263.

Tehát jelenleg az egyleti tagok száma, az előfizetőket nem számítva: 738, vagyis 233-al több, mint a múlt évben.

Pénz vagyonunk évről évre gyarapodik, a hárалékok jó részt folynak be s veszendőben levő összeg még eddig csekély mutatkozik. Reméljük, hogy a nemes buzgóság megmenti humanus czélu egyletünket a vesztéstől.

Éppen pénztárunk nagy veszteséget szenvedett a miatt, hogy lelkes s áldozatkész pénztárnokunk Bágyi Kálmán p. ü. fogalmazó ur áttétetett városunkból Székely-Udvarhelyre s e miatt e hivatalától is meg kellett, hogy váljon. Választmányunk a legnagyobb elismeréssel és méltánylással adózik három éven át folytatott önzetlen s lelkiismeretes munkájáért.

Választmányunkat csak egy pár nappal ezelőtt — mindnyájunk mély fájdalomára — ismét egy derék és munkás tagjától, a jeles orvos és tudós Dr. Bartók Istvántól fosztotta meg a halál, nemcsak a magunk, hanem a közjólét kárára. Az ő háza egy jótékony emberbaráti egylet volt. S ezzel Választmányunk is szives búcsút veszen a t. Egylettől, minthogy a törvényes három éve lejárt. Sok szép tervvel kezdetünk munkához, többet megkísérlettünk, egyet-egyét keresztül vitünk. A mit el nem végeztünk, az sem akaratumon, hanem a kezdet nehézségein, a terhes körülményeken s a kezdet nehézségeivel való küzdelmen mult. Kivánjuk, hogy utódaink mindazt tegyék meg, a mi kívánatos és szükséges, hogy egyletünk felvirágozzék.

3. Eléterjesztetik: a **Jelentés a pénztárról.**

A pénztárvizsgálatról jelentésünket következőkben van szerencsénk megtenni:

Bágyi Kálmán pénztárnok urat, mint hivatalnokot az államhatárolom időközben Székely-Udvarhelyre tette át, ki is az idő rövidsége miatt kénytelen volt a pénztárnoki felelősségre bízottakat Boros György egyleti titkár urnak átadni, a kinél azokat megvizsgáltuk és rendben találtuk, s a bevételt és kiadást feltüntető pénztárkönyvet lezártuk s annak igazolásául azt a kellő záradékkal elláttuk és aláírtuk.

Véleményünk szerint Bágyi Kálmán pénztárnok urat, lelkiismeretes és buzgó működéséért köszönet illeti meg.

Fáradhatatlan egyleti titkár Boros György ur által előnkbe szolgáltatott és helyeselt adatok alapján a Dávid Ferencz Egylet vagyoni állását következőkben mutatjuk ki:

A.) Bevárandó volt:

Az 188⁸/₉. egyleti évre

1. Mult évekről hátralék	424 frt 58 kr.
2. 188 ⁸ / ₉ évre tagsági díj 321 r. tagtól . . .	322 " 50 "
3. " " " " 263 f. egyl. tagtól . . .	131 " 50 "
4. 20 alapító tagtól	200 " — "
5. 115 előfizetőtől à 1 frt 20 kr.	138 " — "
6. 1326 frt 82'kr. alaptőke után egy évi kamat	66 " 30 "
összesen =	1282 frt 88 kr.

B.) Bevételek:

1. Alapító tagdíjban 5 alapító tagtól . . .	50 frt — kr.
2. Rendes és fűkegyel. tagtól s kamat czimen	370 " 12 "
3. Előfizetőktől, az „Unitárius Közlöny“ egyes számaiból és más nyomtatványokból . . .	189 " 95 "
összesen =	610 " 07 "
mely összeget hozzáadva a mult évi . . .	1608 " 56 "
lenni kellene	2218 " 63 "

C.) Kiadás:

„Unitárius Közlöny“, más nyomdai, posta költségekre és énekes könyv vásárlásra . . .	678 frt 72 kr.
--	----------------

D.) Mérleg:

1. Bevétel	2218 frt 63 kr.
2. Kiadás	678 " 72 "
meglevő vagyon =	1539 " 91 "

azaz: egy ezer ötszáz harminczkilencz forint és kilenczvenegy krajczár.

Ezen összeg a felmutatott igazolvány szerint el van helyezve a kolozsvári „Takarék Pénztár“-nál.

E.) Tiszta jövedelem:

1. 5 alapító tagtól	50 frt — kr.
2. Vegyes bevételekből	163 " 09 "
összesen =	213 " 09 "

F.) A tiszta jövedelem felhasználása:

(Alapszabály 29. §. c.)

I. 1. Tőkésítésre 5 alapító díja	50 frt — kr.
2. Tőkésítésre a vegyes jövedelemnek (163 frt 09 kr.) 5 ⁰ / ₁₀ -je	8 " 15 "
összesen =	58 " 15 "
ehez hozzáadva mult évi	1326 " 82 "
lesz elkölthetetlen alaptőke	1384 " 97 "
II. Dávid Ferencz alapnak 5 ⁰ / ₁₀	8 " 15 "
III. Népszerű s tudományos munkákra és jótékony célokra 90 ⁰ / ₁₀	146 " 79 "

Berde Mózes,
alelnök.

Mikó Imre,
v. tag.

Vagyon-készlet.

1. Pénzmaradék	— frt 88 kr.
2. Takarékpénztárban van	84 „ 34 „
Együtt	85 frt 22 kr.

Várandóság.

1. Régi hátrálék, mely egészben a fiók-egyleté marad	17 frt 50 kr.
2. 102 frt hátrálékban levő r. tagsági díj fele	51 „ — „
Összesen	68 frt 50 kr.

s így ha a várandóság is vagyon-készlet lehetne, lenne a fiók-egyletnek 1889 év végével 153 frt 42 krja mindamellett, hogy 1886-ban csak 48 frt tőkéje volt a fiók-egyletnek s nem tekintve azt is, hogy 60 frttal vásároltatott könyv a fiók-egylet javára 1888-ban.

Az érdem Tisztelendő Kelemen Albert esperes uré. A vezér elől megy! Nevére szálljon minden áldás! Vajha a közkatonák is lelkesülnének, hogy jövőre a várandóság lenne vagyon-készlet, a reményből való!

Midőn ezekben adjuk a maroskői „Dávid Ferencz fiók-egylet“ 3 évi működéséről jelentésünket a Tekintetes Központi Választmánynak, egyszersmind tudatni kívánjuk, hogy a fiók-egylet hivatalnokai 1889. július 9 én a szabédi ekklezsiában újra vállasztattak, s Fazakas Lajos titkár és pénztárnok kivételével — kinek helyébe Májai Gábor szent-gericzei tanító választatott — a régiek mind megmaradtak.

Ny.-Szt-Márton 1889. július 19-én.

Kelemen Albert,
alelnök.

Fazakas Lajos,
titkár és pénztárnok.

b) A kereszturkői fiók-egylet.

1. Ez egyleti évben tartatott 1 választmányi s 3 felolvasó ülés.

2. Mlts. és főtiszt. Ferencz József püspök úr indítványa következtében, meghatározatott, hogy ekklezsiánként kisebb fiók-körök alakítására lelkész és tanító aai felszólittassanak. Tárgyául tűzetett ki: felolvasások tartása, egyházi és gazdasági kérdések felett eszmecsere, templom és iskola tisztán tartására felügyelet, urasztali kellékek, szószék-takarók stb. beszerzése, könyvtár alapítás; s hogy e czél könynyebben elérssék, megengedetett a tagoktól bizonyos mérsékelt, a legszegényebb özvegy asszony által is fizethető díj, p. o. hetenként 1 krajczár sedése. De hogy ily kör fiók-egyletünk területén hány alakult s mikép működtek? általunk nem mutatható ki, mivel választmányunkhoz erről jelentés, egyik ekklezsiánkból sem érkezett.

3. A központi választmány ama rendeletére, hogy fiók-egyletünk vagyona felhasználásáról, készítsen egy a központ által megerősítendő költségvetést: fiók-egyletünk kimondotta, hogy ily tulságos gyámkodásnak magát alávetni nem hajlandó, fiók-egyletünk vagyonát alapszabály szerint kezeli s ha ettől eltérne, a központnak a zárszamadások felülvizsgálása alkalmával mindig meg lesz a joga, felelősségre vonni.

4. A közpoti választmány leirata következtében lelkész egyleti

tag aait felszólítottuk, hogy az egyes ekklézsiák könyvtárai állásáról küldjenek kimutatást. E felszólításra jelentés csak a kedei, pipei és sz.-kereszturi lelkészektől érkezett. Az előbbi kettőnek nincs könyvtára, az utóbbiban pedig 60 füzet Jó könyvek, Jakab Elek, Dávid Ferencz emléke, egy néhány Hasznos Mulattató, olvasókönyv és ABC van.

5. Az „Unitárius Közlöny“ fenntartási költségeihez hozzájárulni, a fiók-egyletet illető tagsági díjak 10°/_o-val 1889-ik évtől kezdve, elhatározta egyletünk. Együttal óhajtasát fejezve ki, vajha egyletünk területén fekvő minden ekklézia számára évenként 2—2 példány Unit. Közlönyt, énekes könyvet és konf. kátét kapna, szegényebb sorsuak megajándékozására.

6. Az egyleti tagok közt, a szellemi munkásság ébresztésére, irodalmi pályázatot hirdetett, kitűzvéen 3 tallért egy márcz 15-én mondandó ima; 1 drb cs. kir. aranyat egy tavaszi egyházi beszéd és egy cs. és kir. aranyat egy „az anya szerepe a nevelésben“ czimű neveléstani értekezés megírásáért. A kitűzött határidőre beérkezett, egyházi beszéd és 2 neveléstani értekezés. A pályaművek most vannak bírálat alatt.

7. A tagdíjjal hátrálékosok, tagsági díjaik pontos befizetésére felszólítottak.

8. Pénztárnok számára nyugtatvány blanquetták nyomattak.

9. Az első felolvasó ülésen Borbély Sámuel elnök „Feladattaink“, Németh István egyll. tag a „Templomi éneklés és énekes könyvünk“, a másodikon Péterfi Lajos egyll. tag „A római házasság“, Barabás Lajos titkár „A biblia“, a harmadikon dr. Jankovich Pál egyll. tag „A vallás külső formái és az egészségügy“ Gábor Albert egyll. tag: „A vadházasságok“ czimű értekezéseiket olvasták fel. Közreműködött egy alkalommal a m. kir. állami tanítóképző dalköre, egy alkalommal pedig az Egyházköri dalegylet. A felolvasásokat nagy közönség látogatta. Ismertette voltak a „Székely nemzet“ és „Ellenzék“ czimű lapokban. Borbély Sámuel és Barabás Lajos felolvasása megjelent az „Unitár. közlöny“-ben, a dr. Jankovichét hozni fogja a dr. Fodor egyetemi rektor-professor által szerkesztett „Egészség“ cz. szakközlöny és a „Ker. Magvető“ egyll. folyóirat.

10. Fiók-egyletünknek 85 rendes tagja van.

Sz.-keresztur. aug. 21. 1889.

Barabás Lajos, f. e. titkár.

E jelentés 3-ik pontjában foglalt megjegyzésekre a Választmány azt az észrevételt teszi, hogy a ker. fiók-egylet önállóságát nem szándékozott bántani, a mit maga a fiók-egylet is elismert, midőn külön kimutatást adott a pénztár állásáról.

A jelentést a közgyűlés tudomásul veszi.

c) A háromszéki fiók-egylet jelentése.

A háromszéki fiók-egylet közgyűlése idei július 9-én Latorfalván tartott, a tagok nem szaporodtak ez évben, de legalább a

régiek úgy látszik tartják magokat és nem lankadnak. Befizetések lettek ugyan; de még vannak hátrálékosak, kik a gyűlésen nem voltak jelen — ezek miatt kevés ideig várok, hogy befizessék s egyszerre küldjem be a központi pénztárba járó fele részt az ez évi díjjakból.

Fiók-egyleti közgyűlésünkön, mely július 9-én Laborfalván tartott, a tagok szép számmal voltak jelen. Elnök a gyűlést buzdító beszéddel nyitotta meg. Ezután a f.-egylet gyakorlata szerint a tagdíjak beszedettek. A fiók-egyletnek van 35 r tagja.

Az egyleti közgyűlés felhívására határozatilag kimondatott s arra nézve a papok és tanítók ígéretet tettek, hogy estvéli felolvasásokat fognak rendezni. Elnök kijelenti, hogy hivatali működése rendjén azt észlelte, hogy az egylet célja az egyházkörben nincs eltévesztve.

Irodalmi munkásságot is fejtet ki a f.-egylet A téli gyűlésen felolvasást tartott Kiss Sándor laborfalvi lelkész „Az európai török hódítás befolyása a kereszténységre“ cz. alatt A nyári gyűlésen felolvasást tartott Kilyéni Endre tanár „A meleg és hideg hatásáról.“ Végh Mátyás tanár: „Péter Istensége“ legenda., Mindeniknek meg volt a hatása s emlékkönyvbe írása határoztatott.

A jövő gyűlésre felolvasónak ajánlkoztak Csifó Salamon és Kiss Sándor lelkészek.

Kiss Sándor,
f. e. titkár.

d) Udvarhelykőri fiók-egylet.

Az udvarhelykőri fiók-egylet novemb. 28-án H.-Szt-Pálon tartott gyűlést. Elnök alkalmi beszédet mondott, melyben ismertette a közgyűlés leiratát. A leiratban foglaltak felett behatólag tanácskozott.

Nem küldött be évi jelentést.

e) Küküllőkőri fiók-egylet.

Ez az év fiók-egyletünkre nézve is a hasznos munkálkodás és a kitűzött nemes cél felé való haladás évének mondható. Gyűlést kétszer tartottunk Az elsőt ápril 26-án Dicső-Szent-Mártonban, a másodikat július 18-án Deézfalván A kellő számu tagok jelenléte mindkét alkalommal az egyletünk iránt nyilvánuló érdeklődésről tanuskodik. Jó példaadással jár elől egyházi tanácsos Tkts. Járai Róbert úr, kiben fiók-egyletünk buzgó elnökét üdvözölhetjük s ki mindkét gyűlésünk alkalmával meglepő ügybuzgósággal töltötte be elnöki tisztét.

Az ápril 26-án tartott gyűlésen felolvasást tartott Gálfalvi István aa, melynek czime ez volt: „Neveljünk anyákat.“ E komoly tanulmányról tanuskodó felolvasás az anya, illetve a nőnevelés fontosságát, az anyai szerep messze kiterjedő körét s annak a családtagokra való hatását élénk és megragadó vonásokban ecsetelte.

A jul. 18-án tartott gyűlésen pedig Gvidó Béla tartott felolvasást „A 8-as számjegy az unitárius egyház égboltján 1638-ig cz. tárgyról, melynek folytatását felolvasó a jövő gyűlésre ígerte. Mindkét felolvasás a fiók-egylet által nyújtható legnagyobb elismerésben részesítettett, a mennyiben érdemkönyvbe iratásuk egyhangulag lett meghatározva.

Az első gyűlésen lett betöltve a titkári és pénztári állás Gvidó Béla és Hadházy József aai személyében. Ugyancsak figyelemre méltó az első gyűlés tárgyai közül az az irodalmi pályázat-hirdetés, mely az „Unitár. Közl.” 6 ik számában közöltetett, t. i. 1890. jan. 1-jére pályamű irandó erre a tételre: A meglazult valláserkölcsi élet a leg-hathatósabban minő eszközökkel ébreszthető fel? Jutalma egy drb 10 frankos arany, melyet Rédigér Árpád esperes alelnök úr ajándékozott, miért e helyen is sietünk köszönetünket nyilvánítani. E jelenség célunk felé való törekvésünket nemcsak elősegíti, hanem munkakedvünket is fokozza.

A lefolyt év alatt fiók-egyletünk 2 alapító és 14 rendes taggal szaporodott, a mi újból csak a mellett bizonyít, hogy az elhintett mag közöttünk sem utfélre, sem tövisek közé nem esett, hanem igenis termékeny talajba!

Csupán pénzügyi állapötünk — mi különben bajnak elég baj — egy kissé lehangoló, a mennyiben pénztári forgalmunk eddig csakis 7 frt. E gyengéségen egyedül új pénztárnokunk, Hadházy József buzgó-sága segíthet.

Egy szóval már most csak tömörülnünk, vállvetve kell munkálkodnunk továbbra is, mert a helyes irány meg van találva s bizonyára Istennek áldása, segedelme sem fog hiányozni! . . . Vajha úgy lenne

Maros-Szt-Benedek 1889. aug. 4.

Gvidó Béla, fiók-egyleti titkár.

f) Papi önképző egyesület a Keresztur-körben.

A Keresztur-körből helyet kell adnunk a „papi önképző-körnek” s annyival örömeötebb tehetjük, mivel céljaival s munkálkodásával arra egészen érdemes. —

A Gagy- és Nyikó mentén lakó fiatalabb unitárius papok 1885-ben önképző-egyletet alakítottunk. Az óta már négy év telt el s e négy év alatt elvégzett munkásság eredménye mindnyájunkat meggyőzött arról, hogy célunk és feladatunk jó; hogy egyesületünk fennállása, szükségessége nagyon is indokolt. Ennél jobb és szükségeseötebb célú aligha tűzhattünk volna magunk elé!

S éppen e célszerűség felismerése indított arra, hogy eddigi munkásságunk eredményét nyilvánosságra hozzuk s hasonló egyesület alakítását másoknak is ajánljuk.

Kiindulásunk az a tapasztalat volt, hogy a papnevelő intézetben gyűjtött elméleti ismeretet a gyakorlati életbe csak sok próbálgatással lehet átültetni. Ez átültetésnél sok addig ismeretlen akadályba ütközünk. Gyakran érezzük a kezdet nehézségeit. Ezeket nem ismerve, gyakran oda lépünk, a hol eredményt mutatni lehetetlen.

Papi önképző-körünkben egymással közöljük ismeretünket, megbeszéljük, s tapasztaltuk csaknem mindnyájan, hogy ily módon nagyobb sikerrel munkálunk. Ez az egyik cél.

A másik czél az, hogy főképpen a szószéki szónoklásban miveljünk magunkat. E végből rendre mindenik tart szónoklatot. Azután a kidolgozást és előadást bíráljuk meg. Természetes, hogy bírálatunk őszinte és igazságos óhajt lenni. A hibákat és hiányokat el nem hallgatjuk.

A harmadik czél a gyakorlati életben előforduló, minden névvel nevezhető papi kötelességeket megismerni, azok elvégzésében a közösen legjobbnak ismert utakat és módokat megvitatni és egyöntetű eljárást követni.

A negyedik czél az, hogy az egyházi irodalom nevezetesebb termékeit közösen megszerezve, azokból tudományos ismereteinket gyarapítsok, az erkölcsös élet ápolására szolgáló eszközöket és intézményeket ápoljuk, felkaroljuk, szóval az úr szőlőjében munkálni lelkesüljünk és lelkesítsünk.

Végül pedig a gyakori találkozás által a társadalmi érintkezést és az emberek megismerését óhajtjuk lehetővé tenni.

E czélok elérésére a következőleg járunk el:

1. Koronként (5—6 hétben egyszer) és felváltva összegyűlünk egyik tagtársunk házához.

2. Itt két tagtárs elmondja a hivei előtt tartott valamelyik beszédét s ennek végeztével a többiek megbírálják. Megjegyzendő, hogy figyelemmel vagyunk arra, hogy mindenféle papi functio előkerüljön. Külön értekezéseket is készítünk.

3. Ezután egynek egy, másnak más kérdései lévén, azokra ki-ki elmondja, hogy hasonló esetben mit és hogyan tenne.

E pont alatt van helye minden, a papi hivatalt közvetlenül érintő ügy vitatásának politikai pártérdekek szigorú és feltétlen kizárásával.

Az ezekben kitűzött czélt 1885 év óta 27 összegyövetel alkalmával próbáltuk megvalósítani. Nincs olyan papi functio, a melyet ne végeztünk volna. Szóbeli és írásbeli bírálatot gyakoroltunk. Összegyövetelünkről rendszer naplót vezet az, a kinél összegyűlünk. A napló mellé csatoljuk az elmondott beszédeket. Megvetettük alapját egy könyvtárnak, melyben a nevezetesebb és gyakorlatibb műveket közös költségen megszerezzi. Van is már egy néhány darab könyvünk, melyeket ajándékozás útján kaptunk.

Kezdeményeztük volt a néhai Simén Domokos theologiai tanár sirkövére az adakozást s be is végeztük, a mint már tudva van. Ezek céljaink és eszközeink. Mi ezeket jóknak ismerjük, s a mit rég óta óhajtunk: még elérhetjük, hogy lesz egy általános papi egyesületünk.

Összeköttetésbe jöttünk egy irlandi hasonló szervezetű körrel. Barátságos viszonyunknak igen szép tanujele az alábbi levél, melyet a miénkire válaszul kaptunk.

H

Cor Dei Sit Mihi Toga.

A kereszturkőri papi önképző-kör Tiszteletes tagjainak.

Kedves testvéreink a hitben! Kedves és valóban atyafiságos leveleket utolsó gyűlésünk napján, május 15-én vettük. Azóta a mai napig nem tartottunk gyűlést s most kedves kötelességünknek ismerjük, hogy legelső helyen adjuk meg önöknek a választ, legmelegebben viszonzván mindenik kedves kívánságukat. A mi társulatunk 1879-ben alakult. Jelmondatunk „Cor Dei Sit Mihi Toga“ az első tagok nevei kezdő betűiből szerkesztett betűrejtvény. Gyűlést a hónap harmadik kedd napján szoktunk tartani — s miután ebédeltünk együttesen — Sine Baccho sed non sine Cerere (bőr nélkül, de nem kenyér nélkül) egyikünk felolvasást tart, melyet megvitatunk; majd ozsonna után a másik egy szent írási helyről egy néhány bevezető észrevételt elmond s ezzel megbeszélés alá bocsátja.

Nekünk ezek a gyűlések, melyeken a tagok rendre elnökölnek, sok lelki örömet szereznek.

Egyházaink nincsenek valami közel egymáshoz, de ez a találkozásunk nagyban elősegíti a közös haladást és kölcsönös mivelődést, mire mindnyájan nagy súlyt fektetünk.

Ezentul, valahányszor együtt leszünk, mindig eszünkben fog lenni, hogy önök velünk ugyanazon keresztény hitet valló barátaink is hasonló s éppen oly kellemes és hasznos munkában foglalatosak mint mi. Szándékosan nem nevezzük önöket távol levő barátainknak, — bár országaink nagyon távol esnek egymástól. Munkálkodásunk közös Az az önkéntesség, a melylyel munkánkat végezzük, azt mutatja, hogy egyházunk ezen két ágában ugyan az a szellem a munkás.

Nálunk a közmondás azt tartja, hogy „a vér vastagabb a viznél“ s összeköti még azokat is, a kiket tengerek választanak el. Mi meg azt tesszük hozzá, hogy a hit s a szabadság egyesebb kapcsok, mint a nemzetiség, a nyelv s lakás a milyen elválasztók.

Csatlakozunk kegyetekhez, ájtatosan hódolva szelleméhez a mi Urunk Jézus Krisztusnak, a kinek ajkairól tanultuk meg vallásunk sarkalatos igazságát: Egy az Isten.

Gordon Sándor, titkár, az első belfasti templom papja.

Mc' Alester, holywoodi pap.

Dunkerley Tamás, comberi pap.

Cooper Jakab, nyug. pap.

Shelley H. A. templepatrik-i pap.

Fielding Vilmos, balyclare-i pap.

Weatherall Vilmos, a belfasti missió papja.

Baumster W. G. warrenpoint-i pap.

Belfast, központi terem, 1888. aug. 21.

A papi önképzőkör nevében.

g) A Kereszturkőri dalkör.

Székelykereszturi egyházkörünknek Szent-Miklóson 1884-ben tartott közgyűlése, alkalmával minden előleges tervezettség nélkül, csak úgy rögtönösön, néhány tanító és paptársammal egy énekkart alakítottunk abból a czélből, hogy a templomban istentisztelet alkalmával szerepeljünk. Ez a szereplés megtörtént s dalkörünk életének mustár magjává lett; mert az általa keltett lelkesültség azonnal megadta eszméjét, — kimutatta lehetőségét egy egyházköri dalkör megalakításának. — Ennek hatása alatt s Derzsi Domokos akkor gagyi tanító és Derzsi Gábor kis-solymosi tanító felhívására ez ügyben Tordátfalván 1884 augusztus 20-án többen tanácskozást tartottunk s mindnyájunkat annyira meghódított az eszme, hogy ez a nap első Pünkösztjévé lett annak: megalakítottuk a dalkört; megválasztottuk tisztviselőit: elnöknek és első karvezetőnek Györffy Ferenczet, másod karvezetőnek Derzsi Gábort, jegyzőnek Derzsi Domokost, pénztárnoknak Miklós Györgyöt; rendes működő tagokul ajánlkoztak az említettek mellett Nagy Ferencz, József János, Bedő József, Gombos Mózes, Pap József, Boros György és Tarcsafalvi Izsák. Megjelöltük az énektanulás központi helyét s állandó idejét; készítettünk alapszabályokat s ezeknek ismeretelésével felhívást küldöttünk többi pap- és tanító-társainkhoz. Ennek s már a következő szeptemberben megkezdett dalköri munkásság hírének oly szép eredménye lett, hogy a működő tagok száma csakhamar 24-re szaporodott papok, mesterek és községi tanítókkal.

Ennyire erősödve, próbáinkat rendszeren tartva s az ügy iránt valósággyal lelkesülve, néhány hónap multával kezdtük érezni, hogy az alapszabályokban kimondott czélnak elérésére már nyilvánosan is tehetünk lépést. — Rezedtünk tehát dalestélyeket, szerepeltünk egyházköri közgyűlések, lelkésziktatások, temetések, sirkő-leleplezések, megyei tanítói gyűlés, Dávid F. egyleti felolvasás alkalmával Ezek által tartottuk s tartjuk életben lelkesültségünket; ezek által csináljuk s terjesztjük egyházkörünk ekklésiáiban az énekreformot, sőt teszünk nevelési és nemzeti czélokra is szolgálatot, a mennyiben a dalkör fennállása óta a tanító és paptagok együttes munkássága népiskoláink legnagyobb részébe bevitte a két és három szólamu énektanulást, több ekklssiánkban alakult a hivekből is falusi dalkör, székelykereszturi középiskolánknál az 5-ik tanszék felállítására adományoztunk 20 frtot, egyházkörünk gyámoldájának 12 frtot, a Petőfi szoboralapra 33 frt 80 krt, s végre takarékpénztárban kezelt dalköri tőkénk 100 frt.

Hogy helyes irányban és módon s nem megvetendő czélért munkálkodunk, bizonyítja öt esztendő, mely óta fennál a dalkör; bizonyítja a fennebb felsorolt tények; bizonyítja a lelkesültség, melyet a tagok általánosan tanusítanak. Pedig ez intézménynek fenntartása nem kicsiny dolog; mert a tagok nagy részének több órai gyalogutat kell megtenni sárban, esőben, hidegben, melegben, azonnapi ebédjüket magokkal hozni, — családi és gazdasági dolgaikat sokszor félbeszakítani,

hogy a központi helyen tanulásra megjelenhessenek ; mégis a buzgóság oly nagy, miszerint teljes reményem van az iránt, hogy ezen intézmény már meggyökerezettnek tekinthető s fennállása biztos. — Tagjainak száma jelenleg 21, ezek : Kozma Dimén, József János, Györfly Ferencz, Nagy Ferencz, Gábor Albert, Máthé József, Gálfalvi János, Gelei Vilmos, Tóth Vilmos, Derzsi Gábor, Lőrinczi Zsigmond, Tarcsafalvi Izsák, Darkó Lajos, Németh István, Ürmösi János, Bedő József, Sárosi József, Márkos Albert, Pap József, Miklós György és Szász Ferencz, részint papok, részint kántortanítók, részint közs. isk. tanítók — Négy szólamu énekek előadásával eddigelé szerepelt a dalkör öt egyházköri közgyűlésen, négy lelkésziktatáson, négy lelkésztemetésen, két sirkőleleplezésen, egy tanítói gyűlésen, egy Dávid F. fiók-egyleti felolvasáson, rendezett hat jótékonycélú dalestélyt. — Tanult eddigelé 37 különböző nemű darabot. — Ha a dalkör eddigi fenntartásával és munkásságával nem oldottuk is meg egyházunkban az aesthetika kérdését, de legalább elősegítettük fejlődését s mert meg vagyok győződve, hogy dalnak is van hivatása ott, hol értelemnek érzéssel kell karöltve járnia, tehát a vallás-erkölcsi életben: örvendek azon felszólításának, hogy székelykereszturi egyházkörünk dalköréről egy kis tudósítást adhattam a D. F. E. közgyűlésének.

Ezekben már teljesnek vélem értesitésemet a Dalkörről s csak azon óhajtaát adom hozzá: vajha minden egyházkör hasonlót mutatna fel rövid idő alatt.

Györfly Ferencz.

Ezek után melegen ajánlja a Választmány, hogy a „Gagy és Nyikómenti papi önképző kör“, a „Kereszturkőri dalkör“ a Dávid Ferencz Egylet fiókjainak ismertessenek el mostani munkakörükkel s ittassanak be az egylet fiókegyletei közé. —

— A közgyűlés a Választmány ajánlatát azzal a módosítással fogadja el, hogy az illető körök lépjenek a kereszturkőri fiók-egyletbe s annak legyenek fiók-egyletei a saját munkakörükkel. Az Egylet mindig figyelemmel fogja kísérni munkásságukat s módjához képest örömet fogja támogatni is.

Ferencz József tiszteletbeli elnök a jelentések nyomán szólaeni kívánván, körülbelől a következőket mondotta: Most már abban a helyzetben vagyunk, hogy a horoskopot megcsináljuk. Én is — így szól — egy horoskopot csinállok. Bár még mindig van kívánni való, általában, ugy a központi választmány, mint a fiók-egyletek jelentése engemet megnyugtat. Jól tudom, hogy minden kezdet nehéz. A fényes keleti csillagot is eleinte csak egy néhány pásztor látta. Talán ez sem fénytelen azért, mivel ma még csak kevesen gyönyörködnek a fényében. Remélni lehet, hogy mint az, ugy ez is messzébb meg messzébb ki fog hatni. Erre a mult évi működés elég biztosítékot nyujt, a miért is óhajtom, hogy az elismerés jegyzőkönyvileg is fejeztessék ki, hogy ez szolgáljon buzdításul a tagoknak több meg több munkásság kifejtésére. Ez a munka talán tapsokat nem fog aratni, de nemcsak a

tapsolt mű bir becsesel, mert vajjon melyik munka áldásosabb, mint az édes anyai, pedig az ő küzdelmét senki sem látja s azért nyilvános elismerést soha egy sem kapott. A földmives munkáját is kevésre becsülik, még jubileumot sem ülnek soha egy földmivesnek sem, pedig a társadalomnak a leghasznosabb munkássá. Kivánom, hogy ezekből a példákból az Egylet és tagjai nyerjenek újabb lelkesedést a további munkára s kérem, hogy az eddigiért fejeztessék ki jegyzőkönyvileg is köszönet mind a Választmánynak, mind az arra illetékes fiók-egyleteknek. Az udvarhelykőri fiók-egyletnek ajánlatssek, hogy jövőre fejtsen ki nagyobb buzgóságot.

— Az indítvány egyhangulag elfogadtatott s meghatározott, hogy a fiók egyleteknek hozassék tudomására.

5. A Választmány javasolja, hogy a választmányi tagok szaporitassanak két nő- és két férfi-taggal.

— A közgyűlés szükségét látván annak, hogy a Választmány a folyton növekedő munka czélszerűbb felosztása érdekében az eddiginél nagyobb legyen, meghatározza, hogy a Választmány hat nő és hat férfiből álljon.

6. A pénztár megvizsgálására kiküldött bizottság megteszi jelentését, hogy a pénztárt megvizsgálta, rendben találta s ajánlja a pénztárnok felmentését.

— A közgyűlés B á g y i Kálmán pénztárnok urat a ff. a számadás terhe alól felmenti s jegyzőkönyvileg mond köszönetet azért az önzetlen buzgóságért és lelkiismeretességért, a mellyel az egylet vagyonát három éven keresztül kezelte s egyszersmind sajnálatát fejezi ki a felett, hogy jövőben más helyen lakása miatt nem teljesitheti.

7. Ürmösi Kálmán egyleti tag a választások elrendelése előtt indítványozni óhajtja, hogy özv. Kriza Jánosné ő nagysága választassék meg tiszteletbeli elnökké, az indítványt rövid indokolással kíséri, miután a közgyűlés egyhangulag tiszteletbeli elnökké választja özv. Kriza Jánosné ő nagyságát, elismeréséül annak a lelkes, hummanus és keresztényi munkásságnak, a melyet számos évek óta kifejt.

8. Az elnökség és a választmány tisztökről leköszönvén, a tikos választás megejtetett a következő eredménnyel: elnök: Dr. Brassai Sámuel, alelnök: Ferencz Józsefné, Berde Mózes, titkár: Boros György, pénztárnok: Dr. Veress Vilmos, választmányi tagok: Haller Rezsóné, Pataki Istvánné, Boros Györgyné, Koronka Antalné, Mozes Andrásné, Lehmann Robertné, Kozma Ferencz, Kóváry László, Mikó Imre, Kriza Gyula, Iszlai Márton, Kanyaró Ferencz.

9. Elnök felhívására Iszlai Márton ur felolvassa értekezését.

Énekügyünk és énekes könyvünk kérdése.

Midőn a Dávid Ferencz-Egylet választmányának nagybecsű megbízása folytán szerencsés vagyok énekügyünk javítása és énekes könyvünk leendő újabb kiadására nézve szerény észrevételeimet elmondani: előre bocsánatot kell kérnem, hogy én ez alkalommal, bár fontos dologról van szó, nem nyújthatok a mélyen tisztelt tagtársaknak oly szellemi élvezetet, minőhez a rendezett felolvasások és a megelőző közgyűlések alkalmával szokva voltak. Itt most különben nem is oly természetű, hanem csupán a már említett dolgok beható megbeszéléséről van szó. Röviden mondom el észrevételeimet, hogy jusson idő mások nézeteinek is megismerésére; ez által remélvén az ügy alaposabb megvitathatóságát, mely vita eredménye aztán irányadóul szolgálhat azoknak, kik hivatalosan lesznek a kérdést a megoldás stadiumába juttatni.

Felfogásom szerint igen helyes uton jár a D. F. E. választmánya, midőn a vallásos és erkölcsös élet föllendülését, az isteni tiszteletek vonzó erejének emelkedését, nagyrészt énekügyünk reformjától teszi függővé.

Az emberi lelket semmi sem táplálja és nemesíti annyira, mint a szép ének, ha azzal az emberek szívéig tudunk hatolni, felvidítja a szomorkodót, mérsékli a kicsapongó és szeszélyes természetűeket, megszelidíti a haragvót. Az isteni tiszteletek alkalmával pedig a szép ének az áhitat szárnyain az eszmék és érzelmek honába, föl az égbe emel, hol a lélek valódi táplálékát nyeri.

Nem tudom szabad-e megvallanom, hogy a mi templomainkban kevés helyen viszi az ének ezt az őt méltán megillető fontos szerepet? Mert bizony mi az egyházi éneklés terén nemcsak elmaradtunk, de az ügy előbbre vitele érdekében vajmi keveset tettünk. Szívvel-lélekkel kell tehát üdvözlőnk a D. F. E. választmányának e téren megindított mozgalmát s két folyóiratunk actioba lépését. És sietve kell a mozgalomnak egy kis lendületet adnunk, az ügynek közös munkával segítségére mennünk, mert a kérdés javulását egy-két egyén lelkesedésétől hiába várjuk.

Itt az idő, hogy a D. F. Egylet, mint illetékes testület, körvonalozza az elveket, melyek értelmében énekügyünket javítani szükségesnek látja s melyeknek megfelelőleg énekes könyvünk leendő újabb kiadása körül az új irányt meg kell hogy jelölje.

Mielőtt a teendőkre áttérnénk, lássuk pár szóval templomi éneklésünk mai állapotát Tapasztalásból tudjuk, hogy mostani éneklésünk legtöbb helyen mennyire nem felel meg a célnak, mert nem csak unalmas, de botránys az a nyújtás és czikornyás kanyargatás, mit az embernek hallania kell. Igaz, hogy sokszor ép az ily helyen énekelnek a legbuzgóbban, de ez nem elég! Nem csak arra kell tekinteni, hogy az éneklés által azok épüljenek, a kik énekelnek, hanem azok is, a kik hallják. S kérдем már most: kikre vár ez a feladat, hogy a tisztultabb műizlést is kielégítő szép ének meghonosítsa a mi jóra sépen dalosnak született népünknel? Könnyű a felelet. Mint sok egyéb, ez is csak papjainkra és tanítóinkra. Azok az egyéb természetű reform-mozgalmak, az olvasó-, méhésztb. egyesületek alakítása, mindaddig nélkülözik a megélhetésükhöz szükséges kedvező talajt, míg azokat az énekkel nem hozzuk kapcsolatba. A mi ügybuzgó lelkész és tanítói karunk tapintatos érzéke hamar megtalálja erre nézve az utat, mert ismeri az életnek eme practicus követelményét: kösd össze a hasznost a széppel s így biztosan haladsz előre! Így is még különben csak némi látszólagos sikerekre lehet kilátásunk. Ha a baj alapos orvoslásához akarunk fogni, akkor a munkát az iskolában kell megkezdenünk.

Általában igen helyesen szoktak Angol- és Németországra, Belgiumra, de legkivált Schweiczra hivatkozni, hol a hangjegyek olvasását is megkezdik már az 1-ső osztályban. Igaza van a miniszteri tantervnek, midőn ezt Magyarországon is így kívánja és lehetőnek tartja. S nincs igaza a fővárosi tanítók ama nagy részének, kik az éneket csak hallás és nem hangjegyek által is kívánják taníttatni. Az énektanításnak nem csak az a célja, hogy az énekek, dalok betanítása által növeljük a gyermekben a vallásos és hazafias érzelmeket, hanem az is, hogy tanítsuk meg szépen és helyesen énekelni.

Azt nemcsak eszköznek, de célnak is kell tekintenünk, mely abban határozódik, hogy az 50—100-ik éneket hamarabb tanulja meg a gyermek és szebben énekelje, mint az elsőt. E kérdés különben a tanügyi és más szaklapokban oly kimerítőleg meg van vitatva, hogy annak fejtegetésébe nem is tartom szükségesnek bocsátkozni. Elég e helyen constatalni azt, hogy az illetékes szaktérfiak többsége elfogadta azt az elvet, hogy az ének sikerrel és a célnak megfelelőleg csakis hangjegy-ismeret útján tanítható. S mi is mondhatjuk, hogy bizony ma már csak az a

tanító áll a kornak és hivatásnak színvonalán, ki az énektanításnál ezen álláspontra helyezkedik.

Az az ellenvetés, hogy nagyrésze tisztelt kartársaimnak erre nem képes, nem állhat meg. A hogy egyéb tárgyakra nézve a nem képezdét végzett tanítók is el tudták sajátítani a helyes tanítási módszer elveit, ép úgy bele jöhetnek önmaguktól egy kis ügybuzgalom mellett a műének és hangjegyismeret tanításának módszerébe is. A ki Bartalus István ének-abc-éjének vezérkönyveit áttanulmányozza, miben semmi nehézség nincs, az tökéletesen elég zenetudományt merit arra nézve, hogy az éneket hangjegyek szerint tanítsa s egyházi énekeinket azok segítségével leénekeltesse. Ha szabad saját magamat például felhoznom: én soha senkitől semmiféle intézetben zenét nem tanultam. Mint városi tanító resteltem, hogy nincs semmi zeneismeretem, elővettem azért az említett Bartalus-féle vezérkönyveket, áttanulmányoztam s pár év mulva már az iskolában énekkar, a városon dalegylet szervezéséhez és vezetéséhez mertem kezdeni. Természetes, hogy kezdetben szorgalmasan kellett előre készülnöm a darabok megtanulásával, hogy másokat taníthassak, de néhány év alatt úgy bele jöttem, hogy könnyen olvastam le első látásra a legnehezebb darabokat is. E dolgot illetőleg kívánatosnak tartanám, hogy a D. F.-Egylet választmánya midőn az iskolában és a nép között egyházi énekes könyvünket oly dicséretes buzgalommal terjeszti, fokozni akarván ezzel az éneklési kedvet és hajlamot: a tanítókról sefeledkezniék meg, mert voltaképpen itt sarkallik a dolog. Ugyanis az említett vezérkönyv több kötetének ára 4 frton felül lévén, nem könnyű dolog minden tanítóra nézve annak megszerzése. Szép és nagyon is életbevágó működési tér várakozniék tehát itt a D. F.-Egyletre; mert ha e vezérkönyveknek jutalmul való kiosztását az érdemesebb tanítók között gyakorlatba venné, bizonyára ezzel az ügy fejlődésének oly lökést adna, minél nagyobbat elérni semmiféle uton sem lehetne. Avagy odáig is vihethők a dolgot, hogy az ekklézsia, ha bibliát ad a pap kezébe: a kántor-tanítók kezébe is tegye le azon egy könyvet, melyből a mindennapi életre legszükségesebb tudományukat kell hogy merítsék. Ekkor kivált az újabb tanítói nemzedéknél könnyen menne a dolog, mert a tanítóképző-intézetben a zenéből ép úgy megtanulják a dolgok elemeit, mint egyéb tárgyakból; s így e vezérkönyvek segítségével pár év alatt teljesen otthonosak lennének a hangjegyismeret szerénti énektanításban. Tudtunkkal már is többen vannak hitfeleink közül, kik

ezen az uton járnak s kik itt-ott e téren szép eredményeket értek el. Csakhogy ez elenyésző csekély arány a nagy többséghez mérve.

Éppen mert a tanügy terén ma már jobb idők közeledtének szele lengedez, mert a tanítói tekintély emelkedését reméljük és várjuk: igyekezzünk magunkat e tekintetben is önképzés által az általános tanítói műveltség nivójára felküzdeni, különben a nagy versenyben nem álljuk meg helyünket s elsöpör fontos helyünkről az a nagy közművelődési áramlat, mely minden téren megindult. A Dávid Ferencz-Egylet megértette a kor hívó szavát, azért siet idejekorán az elveket, melyek értelmében énektanításunk ügyét reformálnunk kell, tisztázni, anyagi és erkölcsi támogatásával a dolog segítségére menni. Bizony az a kis tőke, mit ezen czél elérésére egyházközségeink is befektetnének, dúsan kamatozna, mert meg vagyok győződve, hogy kartársaim készek a nemes munkára, mely egy helyesebb énektanítási rendszer megvalósítását czélozza.

Ha már énektanításunk jövőjét illetőleg ilyen vágyakkal és reméljük fel: legalább is ennek megfelelő igények kielégítésével állunk szemben akkor, midőn énekes könyvünk leendő újabb kiadásáról van szó! Azt nem kell bizonyítgatnunk, az általános óhaj, hogy énekeink szövegei hittani, versmértani, értelmi stb. szempontokból javítást igényelnek. Ez kissé nagy munkának látszik, tekintve az idő rövidségét, de a dolog megkönnyítésére szolgálna, ha mindazon férfiak, kik a költészet és egyházi irodalom terén már jó névvel bírnak, részt vennének a munkában olyformán, hogy egyes darabok szövegeit megigazitva, esetleg átdolgozva, beküldenék amaz öttagu bizottságnak, melyet tudvalevőleg E. Képv. Tanácsunk az énekes könyv leendő újabb kiadása ügyében főpásztorunk elnöklete alatt már kiküldött és a mely bizottság a nyár folytán már meg is kezdette működését. Részletekbe a közgyűlés felfogásom szerint nem mehet, mert igen hosszas dolog lenne az egyes énekeket tárgyalás alá venni. Elég annyit kimondanunk, hogy énekeink szövege javítandó, esetleg némely soha nem használt darabok merőben kihagyhatók.

A mi énekeink dallamait illeti, azokhoz is sok szó fér, de én röviden mondom el ide tartozó megjegyzéseimet.

Ugyanis: 1. Mindazon dicséretes és zsolnárok, melyeknek dallama hiányzik a mostani könyvben hangjegyek által leírva: az új kiadásba beirandók.

2. A kedveltebb és alkalmasabb énekek közül néhányat két, néhányat három szólamra írva kellene kiadnunk.

3. Azon énekek, a melyek zenei tekintetben hibás szerkezetűek, megjavítandók.

4. Végül ha lesznek oly új énekdarabok, melyeknek szövege és dallama kiállja az illetékes bírálatot: azok az új kiadásba akár a kihagyottak helyére, akár egy e célból szerkesztendő toldalékba fölveendők.

Ezen újításokra nézve a bővebbi megokolást feleslegesnek tartom, mert ezek nagyobb részt általános régi ohajtások s ma már foganatosításukat a közszükség követeli.

Egyházkerületi, főtanácsai, zsinati összejöveteleknél tapasztaltuk már, mennyire zavarja a közhangulatot az, ha énekeink dallamában vidékenként eltérések vehetők észre.

Az is nagy nehézség, hogy iskolai énekkarainknak és dalegyleteinknek nem állanak rendelkezésükre a mi egyházi énekeink egynél több szólamra írva. Hibás zenei szerkezettel bírnak azon énekeink, melyek nem azon hangnemben végződnek, melyben járnak, hanem ép az utolsó pár ütemben eltérnek, mint: *T e b e n n e d s z e n t a t y á m , T a r t s m e g e n g e m o h é n I s t e n e m* stb. Az ilyeneket — bár így is szépek — a zenetan törvénye értelmében ki kell igazítanunk. Új énekeink közül remélem egyet-kettőt a kényesebb igényű szakférfiak is elfogadnak az új kiadásba való felvételre, ha már segíteni akarunk ama hiányokon, melyeket két folyóiratunk hasábjain egyesek hangoztattak. Én hiszem, hogy a jelzett utakon és módokon énekügyünket a javulás útjára terelhetjük. Annyival inkább remélem ezt, mert a sötétben járók és kételkedők előtt igen szép példával megy elől a maga dalkörével a székely-kereszturi egyházkör. Az itt elért sikerek megérdemlik, hogy figyelmünket ezen egyházi dalkör felé fordítsuk. Ha más körben is papok, tanítók vállvetve állnának be ez ügy szolgálatába, lehetetlen, hogy énekügyünk javulásnak ne indulna. Ha akarunk a valláserkölcsei élet egy szebb jövője érdekében munkálkodni, úgy szegődjünk társakul ezen egyházi dalkörnek más vidékeken is. Ezen egyházi dalkörök a szép ének mivélése mellett aztán fölvehetnék programjukba: az iskolában az éneknek hangjegyek szerinti tanítását erkölcsi befolyásukkal előmozdítani. Már is észrevehető, hogy a sz.-kereszturi dalkör működése mind szélesebb hullámokat vet; lehetetlen, hogy a nemes vágy a többi körök egyik-másikát még meg ne ragadja. Sok út és mód kínálkozik tehát arra nézve, hogy énekügyünket a kor szellemével összhangzásba hozzuk. Csak

kezdjünk hát munkához, mert egymást biztatva, egymástól tanulva bizonyára bekövetkezik a jobb kor, mely után esengve várakozik vallás-erkölcsi életünk föllendülhetése. Az a kitartó munkásság legyen jelszavunk ez elhanyagolt téren is, mely az unitárizmust a mult és jelen nehéz viszonyai között fenntartotta s számára egy szebb jövő bekövetkezését kilátásba helyezte.

Megvitatásra és elfogadásra ajánlom már most a m. tisztelt közgyűlésnek a következő öt tételt.

1. Mondja ki a D. F. E. hogy csak az az unitár. vallásu tanító ~~el~~ hivatásának és a kornak színvonalán, ki iskolájában az éneket a miniszteri tanterv értelmében hangjegyek segítségével tanítja.

2. A Dávid Ferencz-Egylet szükségesnek látja, hogy egyházközségeink kántortanítóik részére a Bartalus-féle énektanítási vezérkönyveket szerezzék meg Szegényebb egyházközségeinket e tekintetben hajlandó segíyezni.

3 A D. F. E. közohajtása, hogy a templomi énekek tanítása alkalmával, ugy az iskolában, mint a népnél hassunk oda, hogy az énekek időmérete szerfelett hosszú ne legyen s hogy az oda nem találó kanyargatások maradjanak el. Szóval legyünk tekintettel a tisztultabb műizlésre.

4 A Dávid F.-Egylet véleménye szerént a jövőben kiadandó énekes könyv egyes énekdarabjainak szövege, dallama illetékes szakférfiak által javítandó Némely darabok kihagyhatók és ujak fölvehetők — tekintettel azonban arra, hogy a most használatban levő énekes könyvek is ittott a lehetőleg használatban maradhassanak.

5. A D. F. E. kívánatosnak tartja, hogy a kiadandó énekes könyvben minden darabnak legyen megírva hangjegyek által a dallama is, kivéve azokat, melyek egy másiknak dallama szerént mennek. A dallamok egy, két és három szólamra legyenek írva a körülményekhez képest.

Mielőtt a vitát megkezdendők, legbensőbb köszönetemet nyilvánítom a szives türelemért s hangoztatom régi jelégemet: Éljen a Dávid Ferencz-Egylet!

Iszlai Márton.

— A gyűlés köztetszéssel fogadta a felolvasást s felolvasónak köszönetet nyilvánított. Ezután a kitűzött tételek megvitatás alá vétettek.

Berde Mózes kéri az egésznek a Választmányhoz tevését.

Ürmösi Kálmán az indítványt nem fogadja el. Kéri a tárgyalást. Az 1. pontra vonatkozólag Ferencz József: az Egylet csak

óhajthat, kéri tehát, hogy ide módosíttassék: „A D. F. E. óhajtja, hogy mindenik tanító hangjegyek szerint tanítson“. A javaslat elfogadtatik.

A 2. pontra nézve: Ferencz József. Ez azt teszi, hogy szerzettség könyv mindenik tanítónak, már pedig ezt sok okból nem lehet határozatba tenni.

Keresztély Lajos a Bartalus-féle könyvet nem tartja kifogásalannak. Azt óhajtja, hogy könyv ne neveztesse meg.

Iszlai Márton: más ehhez hasonló könyvet is elfogad, ha ilyen a rendszere, de mégis ezt ajánlja, mint első helyen jó könyvet.

Ürmösi Kálmán. A kérdésnek a Választmány elébe vitelét ajánlja.

Ferencz József magáévá teszi Ürmösi indítványát, de hangsúlyozza, hogy csak általános elv kimondása szükséges.

— A kérdést a közgyűlés átteszi a Választmányhoz, hogy a vezérkönyvre nézve tegyen ajánlatot.

A 3. elfogadtatott A 4. és 5. pontra vonatkozólag:

Ferencz József jelenti s hosszabban indokolja, hogy bajosnak tartja, a nagy változtatást Nagy kárral járna a teljesen új kiadás, mivel akkor a több százra menő régi kiadásból csak nem rég vásárolt példányok kárba mennének.

Berde Mózes ajánlja, hogy az egész ügy tétessék a választmányhoz. Ürmösi Kálmán „A hittételekkel ellenkező részek változtatását szükségesnek tartja.

Gyórfy Ferencz. Nagy reményekkel s meglehetősen előkészülettel jött erre a gyűlésre. A gyakorlati élet a mivelődés, s az izlés tisztulása sok dolgot tett fölöslegessé és tárthatatlanná abból, a mi énekeskönyvünkben helyet foglal. Ő azt hitte, hogy ha már új kiadásra kerül a sor, akkor nem fognak rettegni attól, a mi új A maga szerény nézeteit írásba foglalta s benyújtja az együletnek.

Ferencz József: A kiadás kérdése napirenden van. Egy bizottságot már kiküldött az Egyházi K. Tanács s ez már megkezdette működését s azt rövid időn végre is kell, hogy hajtsa, mert a készlet el van fogyva. Maga is jónak látná, hogy a vélemények összehozassanak s a Választmány elé terjesztessenek,

Boros György. Megnyugvással veszi tudomásul a szerkesztő bizottsági elnök Ferencz József ur nyilatkozatát s a vitatkozást eredményesnek úgy tartaná, ha mind az itt nyilatkozott tagok, mind a jelen nem levő szakemberek felhivatnának, hogy a Választmányhoz küldjék be észrevételeiket.

Az egyes kérdésekhez hozzászóltak még: Boros György, Péterfi Dénes, Deák Miklós, Végh Mihály, Vaska Béla, Csifó Salamon stb.

— A közgyűlés utasítja a Választmányt, hogy a nyilvánított észrevételeket tekintetbe véve, a fiók-egyleteket szólítsa fel, hogy a tété-

leket vitassák meg s észrevételeiket küldjék be sürgősen a Választmányhoz, honnan aztán a titkár útján a szerkesztő bizottság elébe fognak terjeszteni figyelembe vételre.

Elnök a tagoknak megköszöni a szives részvételt s a gyűlést bezárja.

Egyleti élet és munkásság.

Énekvezéreinket, fiók-egyleteinket s általában az egyházi énekgyűgy barátait tisztelettel felhívjuk, hogy nézeteiket az unitárius templomi énekes könyv új kiadását illetőleg, sziveskedjenek közölni a Dávid Ferencz Egylet titkárával, hogy azokat, megbízatása szerint, az énekes könyv szerkesztésére felhatalmazott bizottság elébe terjeszthesse. Lapunk jelen számában foglalt s a tárgygyal foglalkozó közleményeket ajánljuk figyelembe, s kérjük, hogy ne késlekedjenek a nyilatkozással, nehogy idő múltán érkezzék bé.

Dr. Bartók István tanár, orvos és derék emberbarát augusztus hó 25-én szívszélhűdésben éppen férfikora virágában, mindnyájunk mély fájdalmára, hirtelen meghalt. A jövő számban közöljük életrajzát és arcképét.

Figyelembe ajánljuk néhai dr. Bartók István volt barátainak, tisztelőinek és tanítványainak, hogy a néhai arcképét a jövő számunk mellett külön mellékletképpen fogjuk adni. A kép elkészítése felügyeletét Sárdi István festő ur volt szives magára vállalni. Lapunk egyes száma e képpel együtt 25 kr. Tanulóknak 12 krért adjuk. Disztes kiállításban a kép magára is megszerezhető lesz 50 krral szerkesztőségünknel.

Az ekklesiákból. (Folyt.) Korondon a nyári vasárnapi tanítás megrendeltetett. Kepehátrálék nagy mennyiségű. Mikó Ágnes iskolai alapból (134 firt) szegény tanulóknak 12 firt adatott. F.-Váralján a nyári vasárnapi tanítás megtartatott. A faiskola virágzó állapotban van. Szép! A kepe megváltás ügye munkában. (Folytatjuk.)

A kögyülésről szóló jelentések miatt több közleményt s ezek közt Derzsi József urét a karácsonfalvi önképző körről; „Rövid jegyzetek egy hosszú utról“ folytatását és Bernardio de Saint Pierretől a „Surratai kávéház“ cz. cikket a jövő számra kellett félretennünk.

TARTALOM.

Oly szép e föld! (Költemény.)
Jékey A 173
A Dávid F. Egylet 4-ik közgyűlése 174

Énekgyűgyünk . . . Iszlai Márton 189
Egyleti élet és munkásság . . 196